

Máj – KAREL HYNEK MÁCHA (*1810 †1836)

<u>Téma a motiv:</u>	Nešťastný osud Viléma a Jarmily; láska, májová příroda, smrt
<u>Časoprostor:</u>	čas: květen a následně sedm let poté, přelom 18. a 19. století prostor: česká krajina v máji, v krajině u Doks, pod kopcem Bezděz, u Máchova jezera
<u>Kompoziční výstavba:</u>	4 zpěvy a 2 intermezza (předchází jí věnování) + dedikace – předmluva chronologicky , retrospektivně (<i>ve zpěvech</i>)
<u>Literární druh a žánr:</u>	druh: lyrika (spíše lyricko-epický) žánr: epická poezie / básnická povídka forma: poezie
<u>Vypravěč /</u>	er-forma , v závěru ich-forma (autor se ztotožňuje s dějem); <i>vypravěčem sám autor</i>
<u>Postavy:</u>	Hynek – sám autor, zamyšlený, depresivní, otřesen Vilémovým osudem, ztotožňuje se s Vilémem Vilém – loupežník, omylem zabíjí svého otce, viní společnost, cítí se být nevinný. Ve vězení myslí na Jarmilu a vzpomíná na své mládí. Dochází k závěru, že po smrti ho již nic nečeká. Jarmila – milénka Vilémova, miluje ho vroucně a nedokázala žít bez něj, byla svedena jiným Žalářník – tichý, neslyšný, velmi vnímavý
<u>Vyprávěcí způsoby:</u>	vyprávěcí, popisný; přímá řeč
<u>Typy promluv:</u>	přímá řeč, monolog, dialog,
<u>Veršová výstavba:</u>	jambický verš = verš začíná nepřízvučnou dobou (<i>byl, o, a</i> a dalšími) rýmy: sdružený, střídavý, obkročný
<u>Jazykové prostředky a jejich funkce ve výňatku:</u>	<u>spisovná čeština</u> , jednoduché věty, důraz na zvukovou stránku jazyka (<i>lhal lásky žal</i>) <u>archaická řeč</u> (<i>Ach - ona, ona! Anjel můj!</i>), velké použití pomlček; hovorové výrazy řečnické otázky: (<i>Kdo srdci takému útěchy jaké dá?</i>)
<u>Tropy a figury a jejich funkce ve výňatku:</u>	zvolání: „Bez konce láska je!“ oxymóron: „umřelé hvězdy svít“ personifikace: „břeh ji objímal kol a kol“ apostrofa: „Ach zemi krásnou, zemi milovanou“ přirovnání: „I světy jich v oblohu skvoucí co ve chrám věčné lásky vzešly“ metonymie / inverze: „hrdliččin zval ku lásce hlas“ oslovení: „Hynku! Viléme!! Jarmilo!!!“ zvukomalba: „Byl pozdní večer - první máj - večerní máj - byl lásky čas.“
<u>Kontext autorovy tvorby:</u>	<ul style="list-style-type: none">▪ <u>Vrcholné dílo českého literárního romantismu</u>, obsahuje prvky realismu. Mácha zcela vybočil z obrozeneckého programu.
<u>Dílo:</u>	próza: Kat, Obrazy ze života mého, Pouť Krkonošská

O autorovi:

- 19. století
- básník a prozaik, **nejvýznamnější představitel českého romantismu**
- psal básně, emotivně laděné prózy, deníky
- narodil se v Praze na Újezdě na Malé Straně
- **psal česky (zpočátku ale i německy)**
- hrál v divadelních představeních ve Stavovském a Kajetánském divadle
- **byl současníkem Josefa Kajetána Tyla**
- **ve své době nepochopen**
- 6. listopadu 1836 náhle zemřel v Litoměřicích po vleklém onemocnění po hašení požáru

Literární / obecně kulturní kontext

- Století: 19. století
- Umělecký směr a proud: národní obrození, český romantismus
Národní obrození rozdělujeme na tři fáze.
- 1. Fáze – **obranná** -> snaha nenechat se poněmčít, jelikož úředním jazykem byla němčina.
 - vznikala divadla: **1. Divadlo v Kotcích, 2. Stavovské divadlo, 3. divadlo Bouda.**
- 2. Fáze – **ofenzivní** -> autoři se snažili, pozvednou český jazyk na vyšší úroveň a ukázat světu, že i česká literatura je krásná a že zvládne náročnější útvary.
 - Josef Jungmann – první učitel češtiny
- 3. Fáze – **vrcholná** -> snaha dokázat, že čeština je schopna vyjádřit myšlenky cizích autorů (Fr, Nj, Aj)
 - Došlo k rozvoji divadla, publicistiky a poezie.

Autoři Národního obrození:

Josef Kajetán Tyl – **Strakonický dudák** | Božena Němcová – **Národní báchorky a pověsti** | Karel Hynek Mácha – **Máj** | Karel Havlíček Borovský – **Tyrolské elegie**

ROMANTISMUS

- **vznik v Anglii na počátku 19. století**
- umělecký směr, který se odráží v uměleckých odvětvích, ale také životní pocit
- název odvozen od slova román
- znaky: **důraz na city, zájem o historii, únik z reality, autor se ztotožňuje s hrdinou**
- hlavní žánry: **román, povídka, balada**
- je ovlivněn revolučními převraty v době národněosvobozeneckých válek
- **inspirací je gotika pro svou tajuplnost**

Představitelé romantismu

- Francie např. **Victor Hugo** (Chrám Matky Boží v Paříži)
- Anglie **G. B. Shaw** (Pygmalion), **Jane Austenová** (Rozum a cit)
- Rusko **Alexandr Sergejevič Puškin** (Evžen Oněgin, Piková dáma)

Obsah:

Zpěv první

Báseň na začátku oslavuje máj a popisuje přírodu. Seznamujeme se s Jarmilou, která čeká u břehu Máchova jezera na svého milého. Místo Viléma, ale připlouvá jeho kamarád se zprávou, že Vilém je odsouzen za otcovraždu a vraždu k trestu smrti druhého dne. Jarmila se ze žalu utopí.

Zpěv končí verši:

*Je pozdní večer první máj -
večerní máj - je lásky čas.
Zve k lásky hrám hrdliččin hlas:
„Jarmilo! Jarmilo!! Jarmilo!!!“*

Zpěv druhý

Nacházíme Viléma ve vězení, jak přemýšlí o své vinně a přesvědčuje sám sebe, že je nevinný. Dozvídá se, že muž, kterého zabil, byl jeho otec. Nepoznal ho, jelikož ho kdysi vyhodil z domu a Vilém se tak stal vůdcem loupežníků. Počítá padající kapky, které jako by mu měřily zbývající čas.

Intermezzo – půlnoc

Zpomalení děje – na popravišti čekají duchové na Viléma.

Zpěv třetí

Vilém se postupně loučí s přírodou, kterou již nikdy nespatří. Má strach ze smrti a toho po ní. Lidé mezitím vybíhají na louku, aby se podívali na jeho popravu. Vilém je zabit a následně je jeho tělo vpleteno do kola.

Zpěv končí verši:

*Je pozdní večer - druhý máj -
večerní máj - je lásky čas,
hrdliččin zve ku lásce hlas:
„Viléme! Viléme!! Viléme!!!“*

Intermezzo druhé

Zpomaluje děj, loupežníci sedí u ohně a teskní po svém vůdci.

Zpěv čtvrtý

Přesouváme se dál v čase, nyní je sedm let po oné události, poslední den v roce. Sám autor přichází do vesnice, v hostinci se dozvídá o místní tragédii. Dalšího roku se na prvního máje vydá zpátky na místo popraviště. Děj končí ztotožněním se Máchy s dějem. Er-forma se změní na ich-formu.

Zpěv končí verši:

*Je pozdní večer - první máj -
večerní máj - je lásky čas;
hrdliččin zve ku lásce hlas:
„Hynku! Viléme!! Jarmilo!!!“*